

Viggo Hørup

Personlighed og Tid.

Dr. phil. *Edvard Brandes* giver i denne og en følgende Artikel en Karakteristik af Viggo Hørup, hans Personlighed og hans Tid.

I.

Nu for Tiden, da Ungdom hurtigt modnes, hvor man tidligt bliver Student og søger sit Erhverv for at ernære sig uden Familiens Hjælp, og hvor unge Mænd og Kvinder omgaas kameratligt paa en for blot en Menneskealder siden ukendt Maade — hvor alt saa Ynglingen, *den rene Daare*, snart forvandles til Mand, ja til den kloge Stræber, kan man vel næppe forstaa, hvor langsomt, hvor uendelig langsomt en dog stor og original Personlighed som Viggo Hørup modnedes, og hvor sent han med sin fulde Evne og sin sikre Vilje indtraadte i det virkelige Liv fra Tænkerens og Drømmereens Tilværelse. Thi at han havde været en Drømmernatur, kan vel ikke nægtes, hvis man derved ikke vil forstå en sygelig Ubevidsthed, men en

Skikkelse svarende til Uffesagnets Helt, der i lang Tid skjuler sin Handlingsstyrke og Maalvilje for Omverdenen. Indesluttet som faa var Hørup længe sig selv nok og kun udfoldende sit Væsen i Udbyud, der naturligvis da overrumplende maade ham selv og andre syntes uforstaaelige, grundløse, maaske endda nægte, men kun for den overfladiske Betragter, naar han, der blev saa stor en Kunstner, en Ordets Kunstner, vant til Ensomhed og til Fordybelse, overraskedes ved pludselig at forlade Mørket og fremstille sig for de mange. Han havde altid været ene.

*

Hans Fader var Skolelærer i en Landsby paa Sjælland, og i denne fødtes han 1842. Men der nogen Sinde fandtes en romantisk eller sentimental Forlængsel efter Landsbyens Poesi, Hygge og Stilhed hos ham? Dette synes tvivlsomt, rent hans Sprog, det vil sige hans Ordforraad berigedes ved saadanne Betegnelser og Udtryk, som havde Muldens Oprindelse. Han havde desuden et Tonefald i sin Udtale, der snarere syntes alment-bondsk end umiddelbart sjællandsk. Holstein-Ledreborg — paa en Tid, da han endnu var moderat og troede paa Frede Bojsen — drillede en Gang i Folketinget Hørup med, at han ikke alene efterlig-

nede I. A. Hansens Politik, men ogsaa trak i hans Bukser! — en Hentydning til Hansens Talemaner. Dette var for saa vidt ganske fejlagtigt, som man tydeligt kunde høre hos I. A. Hansen det langelandske Knitr eller Klynk eller Smæld. Lydbestemmelsen er ikke let, for Langelandsk er ikke nært saa sagtligt blødt som Fynsk, men derimod drillende snævlsk, hvis man tør sige, saadan. Dog naar Hørup stemte i Forstærkelse steg op i Diskanten — hvad der sjældent klæder Mandfolkestemmer — fik Udtalen noget Ikke-højdansk og med en Klang af Kulsviersjællandsk. Dette klædte ham ikke, og maaske gjorde Holsteins uvenlige Bemærkning sit til, at denne Betonning efterhaanden svandt bort hos Hørup. Og samtidigt maatte han dog som Taler undertiden tvinge sig op til den høje Tone, hvormed Ordet skulde udslynges programmæssigt som et Lysbudskab, saaledes for Eksempel det berømte, i Gothersgades Eksercerhus udraabte: „Ingen Magt over eller ved Siden af Folketinget“. Efterhaanden naaede Hørups Stemme større Dybde, finere Velklange — efterhaanden nemlig som han tilvønnede sin Stemme til Samtale, til Drøftelse, til Mødeforedrag, til Rigsdagsudtalelse, Replik og Svar. Men sikkert er det,

at Tavsheden sad ham i Blodet. Selv paa sit Redaktionskontor — *Politiken* var nu ikke paa hans Tid saadan Mødeplads, som et Dagblad blev en Menneskealder senere — søgte Hørup Afsondrethed og kunde i mange Timer arbejde i dyb Fred paa dette man skulde tro udsatte Sted. I øvrigt kom han der helst sent Aften, medbringende undertiden sin *Leder*, undertiden ogsaa skrivende den paa Redaktionskontoret, naar han til Eksempel tog sit Stof fra Dagens Rigsdagsforhandling. Og Medarbejderne, selv de ham nærestaaende, agtede, hvis ikke, Afbrydelsen var strengt nødvendig, hans Arbejdsfred. Der gik et muntert, men urigtigt Frasagn om, at en Medarbejder, der havde haft sin Gang og sit ganske vist lidt underordnede Skriveri ved Bladet i to-tre Aar, aldrig havde vekslet et Ord med dets Redaktør. Dermed skal slet ikke antydes, at Hørup var en verdensfjern Natur, en fra Bjergene kommende Gregers Werle, en fra Sognet indvandret Københavner, der ikke forstod, hvad der hændte i Byen, som dengang var beskædet lille uden anmassende Krav paa Storstadstrang — og selv om den nuværende Fordring ikke just svarer til Virkeligheden, saa fører den dog henimod Storhedspræget. Og hel-

ler ikke var Hørup fremmed for nogen hverdagslig Hændelse i Forhold, der angik Bladet, eller nogen naturlig Skrøbelighed i deres Tilværelse, der som Medarbejdere skrev dette. Han var den kloge Svarende, naar han raadspurgtes — men han spurgte sjældent selv — og han var den ypperste Læge for Artikler, der led af indre eller ydre Svaghed. Med en liden Ændring, en Ordombilling, en Svækelse af Skarphed eller en Tilspidselse af Forklaringen virkede han forbløffende hurtigt og til afgørende Ordning.

*

Det kan vel nu ogsaa siges, at hans Fattigdom bidrog, som naturligt var, meget til hans Indesluttethed. Han havde vel til at bide og brænde, men dermed er ogsaa alt sagt. Der maaske udtrykkeligt tilføjes, at denne yderst pinlige Tilstand aldrig gav ham blot det mindste Strøg af Plebejeremisundelse over for den Behagelighed eller Luksus, som mindre eller større Velhavenhed tillader. For saadan ussel Fornemmelse var hans Sind rent og hans Tanke, hans politiske Tanke fri. Overhovedet for et Par Menneskealder siden kendtes ikke det i øvrigt yderst forstaaelige Proletarhæd, der nu skiller mellem Fattig og Rig. Aarsagen

kan godt være den, at Forskellen mellem *de to Folkleslag* — saaledes som Disraeli i en berømt Romantitel kaldte dem — var større end nu og derved følt som naturlig og uforanderlig. Overgangen fra den ene Bred til den anden var dengang langt vanskeligere, man skulde over en Afgrund for at naa hinsides, og ingen Bro var lagt. Dengang — hvor kunde da en Husmand tænke sig at være Ligemand med Lensbesidderen paa den stolte Herregaard med den skønne Park! Nu er for det første Herregaarden ved at falde i Grus, Besidderen føler sig halvfattig, og Husmanden kender saa saare vel den vældige Magt, der ligger i hans Stemmeseddel — hvilket netop var det, som Hørup lærte ham; og naar Husmanden eller Arbejderens i en eller anden Egenskab, ikke alene som Rigsdagsmedlem, vandrer omkrig i Christiansborgs Sale, synes han da imponeret, sky, genert, betaget? Ikke Spor. Han er hjemme der som derude i sit fattige Hus. Dog her tales ogsaa om en Tid, hvor selv Rigsdagsmanden, der hørte til Bondepartiet, modtog det ringe Vederlag af seks Kroner om Dagen og dette ikke engang i den Ferie, som Estrup i høj Grad forlængede ved at kaste Rigsdagen paa Porten, saa snart dette lovligt eller ulov-

ligt lod sig gøre. Nu har Rigsdagsmanden Frikort til Jernbane og Dampskib og forskellige andre Smaa-tilfredsstillelser i økonomisk Hensende. Dengang klagede selv en fuldtro Højremand som Professor William Scharling bittert i Folketinget over, at han som Rigsdagsmand intet Jernbanekort besad: det kunde hænde, paastod han, at han siddende i en Kupé iagttog, at alle hans Medrejsende rejste paa Fripas, medens han Rigsdagsmanden maatte betale for sin Plads. Rigsdagsmanden var snarest Paria, mistænkt for at ville skaffe sig pengelig Fordel ved Politik — hvortil der almindeligvis ikke var ringeste Anledning — og denne Bebrejdelse rettedes imod dem af det Højreparti, som havde besat alle Embederne og de givtige Poster i alle Institutioner fra Nationalbanken og nedefter med deres egne. *Levebrødspolitik* var Kastordet efter dem, der hørte Venstre til. Og Politik var dengang i Sandhed det tarveligste Levebrød og kunde snarere kaldes Sultekur; thi den, der som Hørup ung og uden Stilling gik ind i Politik som et Kald, maatte som Venstremand paa Forhaand give Afkald paa den indbringende Udnyttelse af sin Evne.

*

Hørup blev Student sent, tyve Aar gammel, og juridisk Kandidat seks Aar senere. Det er muligt, at han i sin Studentertid nærrede nogen æstetisk Interesse, maaske skrev nogle Vers, saaledes som enhver brav Student paa den Tid ikke nemt kunde undgaa. Dog selv om han maaske et Øjeblik tiltroede sig nogen digterisk Beaandelse, saa var dette jo kun en Forveksling med en Skribent-Begavelse, der gik i anden Retning. Han tænkte og drømte i Artikler, som han ikke skrev — fordi der ikke gaves nogen Anledning for en københavnsk ung Jurist til at faa dem trykte. Men han læste de Dagblade, som dengang beherskede Byen, Billes *Dagbladet* og Plougs *Fædrelandet*. Det er ganske urigtigt, naar man tror, at de ikke skreves med Talent; al deres Indflydelse beroede paa Redaktørens Person og hans Pen. I moderne Forstand saá det bladligt skralt ud for begge. Naturligvis var *Dagbladet* livligere og besad i hvert Fald nogle af udenlandsk Presses Egenskaber, ligesom Bille havde set sig mere om i Verden end sin Værkølle. Det er rimeligt nok, at de to Mænd afskyede hinanden, og undertiden — til alle Københavneres Glæde — førtes der en kraftig, hurtigt og blussende og lige saa

hurtigt hendøende Strid dem imellem, fordi de trods Uenighed ved fælles Højrepolitik nødtes til at være enige alligevel. I det almindelige Omdømme stod Ploug som *Digteren*, og dette gav ham et idealiseret Præg, skønt den kunstneriske Evne ikke var betydelig. Desuden havde han Studenteforeningen bag sig, medens Billes Publikum var baade det velstaaende Borgerskab og Middelstanden, hvis Interesser han mentes at varetage, naar Ploug svævede i Skyerne. Og egentlig skadede det Bille at hans Blad syntes at være en Forretning, der betalte sig, medens *Fædrelandet* utvivlsomt gik med et Underskud, som alene kunde bæres fordi Ploug ved Giftermaal med en sikkert af ham højt elsket og udmærket Hustru havde en Formue at tære paa. Forskellen var endvidere den, at Bille var en glimrende Taler — slagfærdig, vittig, altid oplagt baade paa Rigsdagen og i Privatlivet, og ikke mindst derfor var en velset Gæst i ethvert Rigmandshjem, medens Ploug var kedeligere og mere Stokfisk end man skulde ventet af hans Vers. Bille skrev sine *Ledere* uden Kunst og Stil, men han var en ven-sæl og munter og rund Mand, hvis livlige Sind følte sig tiltalt af det

nye og modige, og som ogsaa kom godt ud af det med sine Modstandere. Efter at han var traadt ud af Rigsdagen sad han en Dag som Besøgende paa første Bæk af Tilhørrækkerne, der dengang paa det gamle Christiansborg strakte sig helt ned til Folketingssalen, og hilste derfra paa gamle Kendinge; blandt dem, der den Eftermiddag begav sig hen til Skranken, var til en Nylings Forbavelse — Grev Holstein-Ledreborg, og de to Herrer, der for ikke mange Aar siden havde vekslet saa haarde og spotske Ord, hilste tilsyneladende hjerteligt paa hinanden og syntes paa den muntreste Maade at opfriske Fælleserindringerne. Saadant Forhold havde været umuligt med Ploug, der altid forblev en Stivstikker, medens Bille var *a jolly good fellow* — Betegnelsen vilde tiltalt hans Beundring for engelsk Væsen. Hørup omfattede dem begge med samme Blanding af Ringeagt, Forstaaelse, Had og Erkendelse af deres særlige Begavelse. Han fandt mere af en Politikers Voldsomhed og lidenskabelige Standpunkttagen hos Ploug end hos Bille, der skønt udflydende i sin Politik dog besad den Evne, der vinder Vælgernes Hjerte og Forstand, og som Ploug manglede. Bille vilde paa en Valgtribune ved

ethvert Vælgermøde blevet en langt farligere Modstander end Ploug, thi denne vilde kede og opirre i hvert Fald dem, der ikke helt var af hans Mening, medens Billes behagelige Væsen og muntert spillende Manér i hvert Fald vilde møre Tilhørerne, maaske endda henrevet dem til et øjeblikkeligt Bifald. Derimod kunde det jo ikke nægtes, at Ploug fra sin digteriske Begavelse havde overført en vis storladen Stil til sine Ledere, der undertiden indeholdt det lidenskabeligt rammende Udtryk og oftere det voldsomme, ikke undertrykkelige Skældsord, hvormed en Mand eller hans Gerning stempedes som forkastelig og foragtelig. Den kraftige Udskældning kunde skyldes ringe Motiver, almindeligvis anvendtes den kun imod saadanne politiske Modstandere, hvis Svaghed gjorde dem saarbare, men Kampmaaden var i sin Form skaanselsløs, og Plougs pludselig opflammende Uvilje gjorde ham paa en ikke helt utiltalende Maade baade blind og døv i sine Raserianfald, saaledes at han ikke tog et Hensyn, som en forstandigere Journalist vilde vist.

*

Af disse to Mænd lærte Hørup intet i sin Journalistik, undtagen for

saa vidt hans Evne udvikledes ved den Vanskelighed, som Sejren over dem foraarsagede. I det smukke Hyldestdigt til Christian Winther, hvormed Ploug indledede den samlede Ud-gave af sine Digte, og i hvilket han priser Winthers legende Ynde og smilende Sødme, findes den stolte og malmfulde Linje, med hvilken Ploug betegner sit eget Virke:

Jeg maatte prise min Lykke, ifald jeg fik smeddet et Sværd!

Ploug smeddede ikke noget Sværd; maaske en Dolk, dog snarere forfærdigede han en Trompet, hvis Tone undertiden var ren og smuk, men oftere klang ud i tynd og skarp og almindelig Blæsning.

Nej, den der kom som Vaabensmeden, som den unge og stærke Siegfried fra den Natur, der stemmede overens med hans inderste Væsen, var Hørup. Han smeddede den Skræp, der krævede Mandeblood — maaske endda mere en Le end en Klinge; dog Leen har jo altid været brugt i Bondeoprøret, og det var de tungtføddede, ikke de letbenede, for hvilke han mente sig skabt til Fører, og som han gav Løsen og Styrke.

*

De ydre Begivenheder i Hørups Liv

er saa faa som muligt. Han blev Journalist, saa snart som det første Venstreblad, *Morgenbladet*, stiftedes i København. Han blev ikke dets Redaktør. Venstres Førere forstod ikke, ikke endnu hans Værd, og maaske skræmmedes de af hans Væsen, dets Indelukthed og hans Faamælethed. Den, de valgte, N. J. Larsen, var juridisk Kandidat ligesom Hørup og fuldkommen forskellig fra Hørup i Sind, Optræden, Karakter. Sikkert kom han ogsaa fra Landet, endog fra Nordsjælland ligesom Hørup, var af ren Bondeæt ligesom han og havde straks sluttet sig til Venstre. *Morgenbladet* var et overmaade fattigt Blad. Redaktøren spandt hverken Silke eller Guld, boede i to bitte smaa Stuer ved Siden af Bladets Kontor, der mindede om det tarveligste Provinsblads Indretning i en afsides By. Skønt Venstre raadede over faa Midler, burde det store Parti nok have indset, at det vilde blive umuligt at hævde sig i Hovedstaden med et Bladforetagende, hvis Anseelse paa Forhaand var bremset af dets Udseendes og dets ukøbenhavnske Indholds Armodspræg. Dets eneste stadige Medarbejder, Hørup, frelst Bladet fra at gaa til Grunde i Ubemærkethed og i den Ringagt, som naturligvis Højrepressen ikke undlod

at vise den fattige Kollega, der indtrængte sig paa Arbejdspladsen, Larsen, Redaktøren, bestilte næsten intet, han skrev sjældent eller aldrig en Artikel, allerhøjest en Notits. Hørup besørgede alt, ikke blot de politiske Ledere, der snart fik Ry i hvert Fald blandt Hovedstadens Intelligens — hvad ikke omfattede en stor Flok den gang, hvor København knap var naaet uden for Voldene, og dernæst hvad man kaldte *Udlandet*, en Oversigt over Politik i de store Lande. Det var naturligvis slet ikke ilde, at Hørup gennem Avislæsning — der holdtes kun ganske faa Blade paa Redaktionskontoret — vandt et vist Kendskab til, hvordan Pressen i de store Lande behandlede politiske Spørgsmaal — alligevel kunde han naturligvis ikke finde noget Mønster for sin Gerning i det Fremmede, saa ejendommeligt og oprindeligt var hans Stil og saa hjemmefødt dansk var han selv. Han skrev næsten hele Bladet saaledes, at al dets Særpræg beroede paa ham, og han gjorde dette store Arbejde for en ussel Løn. Hvor ringe den var, kan ikke siges, thi Hørup var altfor stolt og sky til nogen Sinde at nævne den Trang, der sikkert mange Gange pressede ham tungt. Noget kunde sluttet deraf, at *Morgenbladet* betalte en litterær Medarbejder, som

det snart efter sin Stiftelse knyttede til sig, med én Øre Linjen! Dog en anden Ting pinte langt stærkere Hørup, nemlig denne, at mange ikke anede, at det var ham, der skrev de mesterlige Artikler, men som en Selvfølge gik ud fra, at de skyldtes Redaktøren, der i hvert Fald aldrig fralagde sig dem eller henpegede paa Hørup som deres Forfatter. Man kan maaske ikke strengt gaa i Rette med N. J. Larsen af den Grund, fordi til en vis Grad bærer jo en Redaktør Ansvar for hele sit Blad, og dengang var de fleste Artikler ikke navnunderskrevne, og fordi med Ansvar skulde ogsaa Æren følge. Desuden der hændte det Undskyldningstilfælde, at engang maatte Larsen tage tre Maaneders Fængsel for en politisk Artikel, som Hørup vitterligt havde skrevet. Larsen havde slet intet imod Fængselsopholdet, der gjorde ham til Martyr, og han befandt sig udmærket i den net møblerede Stue, der var Statsfængslets Celle, fik fortrinlig Forplejning fra Byen, hvad han yderst madkær satte megen Pris paa, og havde den bedste Grund til ikke at bestille det ringeste. Han var et udmærket Hoved, ansaas for en skarpsindig Jurist, vilde i et katolsk Land blevet Jesuit, var en rent mundlig Begavelse, der elskede at samtale,

udsørge, stikle og angribe med stor Ondskabsfuldhed — hvad der under hans korte Rigsdagsgerning kom ham til Gode; han syntes elskværdig og endda gemytlig, men var alt det modsatte.

Som Værkfælle til Hørup kan man jo nok sige, at han udfyldte ham, for saa vidt som en Modsætning udfylder, og Yderpunkter — efter det franske Ord — berører hinanden. Utvivlsomt følte dog Hørup det tyngne Kameratskab med denne Mand som en nedværdigende Plage for sig. Han afskyede af et godt Hjerte N. J. Larsen, og ihvorvel intet laa Hørup fjernere end godtkøbs Skelnen mellem Godt og Ondt, saa paastod han dog kun halvvejs for Spøg, at Larsen var det eneste Menneske, han havde kendt, der vilde gøre det Onde for det Ondes egen Skyld. Altsaa saaledes gik den ham paatvungne Redaktør, hvis Artikler han skrev, ham paa Nerverne. Dog disse Artikler frigjorde ogsaa hans Talent og hans tilbagetrængte Liden-skab. Som Henrik Ibsen siger i den skaldte *episke Brand*:

Hans Træk var sønefulde, skarpe,
spændte,
Han ligned En, som vil, men godt kan
vente.

Hørups Vilje kunde nok vente. Dog

mærkede man Utaalmodigheden hos ham i *Ulvesmilet*, og hvad man end kan mene om den gode Skole, som den stærke Begavelse uden Skade for sin Sjæl gennemgaar i Modgang ved Af-savn og Undertrykkelse, saa behøves ikke den bitre Erfaring som nyttig Prøvelse for enhver Lysaand. Og netop her til Lands, hvor alle er Martyrer eller rettere føler sig som Martyrer, turde det være behageligt at møde en Skikkelse, der ikke anraaber om Sympati. Man tænke tilbage paa de Stores Række: Blicher, Goldschmidt, Kierkegaard, H. C. Andersen — for blot at nævne nogle, hvoraf i øvrigt Søren Kierkegaard er den eneste, der umiddelbart har paavirket Hørup ligesom ogsaa Henrik Ibsen. At Hørup knyttede Hænderne i Stedet for at folde dem eller vride dem — er uimodsigeligt. Men han led ondt, og det var først efter mange Aars Forløb, at hans Væsen tabte sit Præg af Væren-paa-sin-Post og af ætsende Bitterhed og afløstes af en smilende bred Overlegenhed. Han saa da alle over Hovederne. Dog hans Bitterhed og Menneskehad var i Ungdom og Manddom en Timon fra Athens.

Edvard Brandes.

(Sluttes).

Viggo Hørup

Personlighed og Tid.

Dr. phil. *Edvard Brandes* afslutter nedenfor sin Karakteristik af Viggo Hørup, hans Personlighed og hans Tid.

II.

Det skulde ikke stemme Hørup blidere, at han stillede sig til Folketinget en Gang og faldt. Han kunde naturligvis betragte ogsaa dette Uheld som hvad der nu kaldes *Træning*, men der gik dog fire Aar, inden han paa ny, da mere kendt ved sine Bladartikler, stillede sig 1876 i den Valgkres, hvor til danske Bønders Skam Alberti fortrængte ham seksten Aar senere. Det var da ogsaa lykkedes ham efterhaanden at blive uenig med næsten alle de førende Mænd inden for Venstre. Længst varede Venskabet med Berg, selv om de to Mænd næsten intet havde tilfælles. Med Bojsen, Høgsbro, Berntsen, som i øvrigt først sent opnaaede en ledende Stilling og altid mere formelt end virkeligt — i ethvert Parti findes der undertiden saadanne Topfigurer, der tjener som Midtpunkt.

Med det saakaldt *moderate Venstre*, Bojsens Parti, herskede der i Virkeligheden Fjendskab fra Hørups første Indtrædelse i Politik indtil hans Død. Saa snart han var indvalgt i Folketinget, viste hans Overlegenhed sig over dem alle, og de maatte, selv om det ikke altid var tydeligt, bøje deres Formaal og Hensigt efter hans Vilje, formødelst dennes Klarhed. Ikke et Øjeblik saa han ikke Vejen for sig, og ikke et Øjeblik lod han sig af noget verdsligt Hensyn bevæge til en Afvigelse i Retningen. Der gives ikke noget urigtigere end den Paastand, at han var mere Skribent end Politiker, og især hedder det: Taktiker. Dog Hørup vilde forskellige Ting, der i øvrigt var tæt knyttede til hinanden. Han vilde ødelægge det daværende Højres Magt, fordi Partiet var blevet ærke-konservativt og fjendtligt imod saadan Frihedsrørelse, hvorefter det i sin Tid var fremgaaet; han vilde til dette Formaal frigøre Bønderne ved den almindelige Valgrets Hjælp, da de i Virkeligheden følte sig dybt afhængige af det Parti, som de bekæmpede, og lære dem Tillid til deres Ret og Magt; han vilde mere ubestemt skabe en lysere Tilværelsesform for sine Landsmænd, en af Embedsmændsvigtighed, af teo-

logisk Mørkesyn, af Hof- og Militær- og Professor-Overlegenhed uafhængig Befolkning. Det var Kastevæsnets Fordomsfuldhed, som han angreb. Nu i 1930 skønner man næppe mere, hvilke Drager denne Siegfried maatte sætte sin Vilje imod. Alt det, som dengang var stærkt og besad en fæstningsagtig Sikkerhed, er jo nu nedbrudt. Blot det ene, at Arbejderpartiet slet ikke gaves, da Hørup indtraadte i Folketinget, viser jo den uhyre Omvæltning der er indtraadt. Aarestrups fortræffelige Oversættelse af det Salletske Digt: *Enten — eller* med Linjen

For Aandens Lys eller Præstepraasen
Enten — eller!

kunde bredt forstaaet betegnet Hørups Formaal, som desværre alt for meget maatte samle sig om det rent politiske. Følgen ses endnu, hvor *Præstepraasen* delvis er erstattet med elektrisk Lys, der dog udgør en mere mekanisk Oplysning end en indre beaadende.

*

En Mand med en Valgkres i Rygen, som politisk Skribent af først Rang, en ypperlig Taler, for saa vidnetop det skriftlige Ords Beherskelse ogsaa bliver en fremragende Talenmester, i Stand til at smede det ramende Ord og det uforglemmelige

Løsen — en saadan Politiker er uovervindelig, ogsaa naar han staar ene. Helt ene stod vel Hørup ikke — der samlede efterhaanden omkring ham en lille Skare Trofaste af Rigsdagsmænd og andre, og blandt Vælgerne kunde han regne med nogle Tusinde, dog disse Tal var jo intet mod det Opbud, hvilket de grundtvigianske Førere som Bojsen og Høgsbro kunde stole paa, og den Vælgermasse, som stod til Raadighed for Berg i hans Velmagtsdage. Alligevel er det besynderligt nok kun disse to Berg og Hørup, der gav Navn til Partier: Bergianere og Høruppere — og dette betyder nu ikke saa lidt. For ingen af de andre blev det Tilfældet, og iblandt Højres Førere hævdede kun Estrup sig til denne Rang. Paa en vis Maade udtømte ogsaa de tre Mænd al den politiske Bevægelighed i forrige Aarhundredes sidste Tredjedel. Hele det Højre, der betegnede Frihedsstrømningen fra 1840, udmundede i Estrups fortvivlede Kamp for Overmagten. Berg overtog fra I. A. Hansen, Alberti den ældre, Gert Winther og mange andre Bondebevægelsen, for hvilken det ikke lykkedes ham undtagen stødvis og stødvis at blive *Samlingsmærke* — efter hans eget Ord, og Hørup optog fra

Landet i sin Politik Uforsonligheden hos Bønder og Husmænd, og desuden fra Byerne al den Radikalisme, som de Nationalliberale havde svigtet. Han stod altid Arbejderbevægelsen nær. Han var Fremtiden, og som saadan undertiden mægtigere, end han selv troede. Endnu da han kun var Medarbejder ved og en kort Stund Redaktør af *Morgenbladet*, over hvilket Berg i Virkeligheden besad Ejendomsmagten, kunde Hørup svækkes, hvad ogsaa viste sig derigennem, at Berg ved Nytaar 1884 opsagde ham og gjorde Bladet *moderat*. Men efter at Hørup i Efteraaret 1884 var blevet Redaktør af *Politiken*, fra hvilken Stilling han faktisk var uafjærlig, kunde hans Indflydelse baade mindskes og øges, men aldrig bortfalde, og desuden var han jo endnu i 8 Aar Medlem af Folketinget. *Politiken* havde til en Begyndelse ikke flere Abonnerter end *Morgenbladet*, nemlig 2500 — hvad der nu, ikke halvhundrede Aar efter, synes næsten uforstaaeligt, saa forskellige er alle Tal for offentlig Deltagelse i København blevet. Men for Besten var dette Tals Ringhed paa en vis Maade Hørup ligegyldig. Han var vant til smaa Forhold, og han betragtede — ikke helt med Rette — det skrevne

Ords Magt som lige stor, enten Bladets Oplag var 1000 eller 10,000 Eksemplarer — større Udbredelse kunde ingen tænkt dengang, og Hørup henviste til, at *Fædrelandet*, skønt dets Abonnentantal vist næppe var betydeligere end *Politikens* i 1884 ved Stiftelsen, dog bevarede Indflydelse lige stærk som tilkommende Dagblade. Dog naturligvis var Hørup ikke blind for, hvad Udbredelse betød for Foretagendets Sikkerhed. *Morgenbladet* i sit sidste Skift var bygget over en Kapital af 25,000 Kr., hvorefter Berg havde købt Bladet tilbage fra radikal Medejerret. *Politikens* Kapital blev noget større, udvidedes desuden efter et Par Aars Forløb. Men Bladet dreves ogsaa under Sparommelighedens Tegn. Det havde til Redaktør Hørup, og denne Stilling var ham ikke uden mange Forhandlinger overdraget. Bladet var halvt strandet, inden det udkom, da Valget i Juni 1884 med dets uhorste Sejr for Oppositionen — to Socialdemokrater blev endda valgte — forandrede Sindene, saaledes at det blev Hørups litterære Medredaktør muligt at skabe den gunstige Jordbund. Og mere end heldigt var det da, at Medstanden overvandt. Men her kan det nævnes, hvor smaa Forholdene var;

Hørup, den eneste politiske Skribent, arbejdede som Redaktør uden andet Vederlæg end en lav Linjebetaling for sine Artikler, Summen kunde vel løbe op til en 2500 Kr. aarligt, maaske lidt mere. Den anden Redaktør, hvem det daglige Arbejde betroedes, og som desuden var Litteratur- og Teateranmelder, indvandt naturligvis ikke flere Skillinger. De unge Mennesker, som Bladet snart knyttede til sig, fortjente adskilligt mere end Redaktørerne. Dette varede i omtrent ti Aar, saa ændrede Forholderne sig overmaade stærkt og for Resten ogsaa overmaade pludseligt.

*

Det gjaldt for Hørup fortrinsvis — og længere naaede han ikke i sit Liv — at faa Folketinget retvendt og agtet. Lidt abstrakt var nok Bevægelsen i hans Sind som Fuldbyrdelse af den parlamentariske Tanke, der laa i Grundloven af 1849 og ikke var blevet opgivet i 1866, fordi Folketinget da som før var fremgaaet af, almindelig Valgret og kun Landstingets Oprindelse blev ændret. Formaalet var ogsaa abstrakt for Hørup i den Forstand, at det ikke var Folketingsmændene, men Folketinget som saadant, han ønskede den højeste Magt. Medlemmerne skænkede han ikke en Tanke, skønt det dog kun var

dem, der kunde virkeliggøre, hvad Hørups Politik gik ud paa. Modstanderne var yderst flinke til at beskyldte Venstremændene for blot at ville være Ministre, besidde de store Embeder, nyde de fede Lønninger. Det er for Nutiden næsten utænkeligt, at dette Pjank kunde tages for gode Varer, ja holde et konservativt Parti sammen, da dog ved Forfatningsomvæltningen i 1848 de nye Mænd med Rette havde sikret sig de store Embeder, ikke mindst Ministerporteføljerne. Dog sikkert er det, at den haanlige Afvisning af de folkevalgte Politikeres Berettigelse til Magten skræmmede og imponerede disse. Naturligvis ikke Hørup; men han havde den Forvisning, at Magtens ydre Erobring og dens *Insignier* vilde forvirre og ødelægge den indre Befrielse i politisk Henseende. Med hvor megen Ret kunde nok drøftes ud fra Erfaringer i det første Tiaar af dette Aarhundrede. Hørup bortviste enhver Tanke om at ville være Venstremænd til Hjælp med at komme til Magten som Ministre. Saadan Ophøjelse kunde dengang kun tænkes ved en Overenskomst med Højre. Da Hørup blev Folketingsmand 1876, kom Aaret efter det første Provisorium. Venstre protesterede naturligvis højlydt imod Grundlovsbrudet. I

November Maaned lægtes Saaret ved et *Forlig* mellem Bojsen-Holstein og Højremanden Klein, en af dansk Rigsdags ypperste Talere, en indtagende Personlighed, myndig og smidig, men ikke lavet af det Stof, som ikke giver efter. Mellem to Møllestene som Estrup og Hørup kunde han ikke aande. I hvert Fald imod Slutningen af sit Liv foretrak han utvivlsomt Hørup, ogsaa fordi Nellesmanns Møtoder var ham imod. Skuffet blev baade Klein og Bojsen med Rette, fordi Forliget ikke førte til Estrups Fald. Man maa erindre, at Folketingets største Afmagtstid under Estrup afløste et Tidsafsnit, hvor det folkevalgte Ting trods Grundloven af 1866 havde oparbejdet sin Stilling og efterhaanden styrtet ikke mindre end tre Højreministerier: det første under Grev Frijs den ældre, der dog mødte Tinget paa Halvvejen med sin egen Lede ved Politik og Længslen efter Fredens Glæde paa det hjemlige Gods; det andet under Grev Holstein-Holsteinborg og det tredje under Fønne. Det var da ikke underligt, om Forligsmændene antog, at den provisoriske Finanslovsudsteder lod sig forlige bort — som det i øvrigt skete næsten tyve Aar senere af saa omtrent de samme Mænd. Men i 1877 var Estrup endnu stærk og

uantastelig: han blev roligt siddende trods alle Vink og Henstillinger, og i Virkeligheden var jo ogsaa den Gerning at gøre Provisoriet lovligt — hvad Klein havde udspekuleret — et Foretagende, der kunde lignedes ved Molbøbedriften at drukne Aalen i Søen. Modstandere af *Forliget* fik derfor let Spil over for den stærke moderate Fløj af Venstre, og de to Forbundne, Berg og Hørup, rejste Landet rundt og ringede med Alarmklokken over for dem, der havde forraadt Folketingets Ret. Dette var Hørups store Indvielse i dansk Politik. Han havde set rigtigt: med Estrup lod der sig kun føre en Kamp, hvis Udfald foreløbig var Hørup ligegyldigt, og med Højre lod der sig for en radikal Venstremand ingen forstandig Overenskomst indgaa, selv ikke om at styrte et Ministerium — saaledes som Tilfælde havde været i tidligere Aar. Skel burde der være og Venstre handle alene for helt at udslette Sporene af det nationalliberale Styre, der nu fortsattes med Godsejerregering; og bagved laa naturligvis i Hørups Sind, ikke i Bergs, at med de Moderate af forskellig Art maatte der ogsaa gøres op. Hørup tvang Berg ind paa denne Tankegang, der for saa vidt tilfredsstillende Berg, som han derved kunde

hæve sig til *Enhedsmærket* for det samlede Venstre, hvad ogsaa en Tid lang blev Tilfældet, idet Venstre trods indre Modsætning nødtes til at forene sig under det skarpe Grundlovsbrud.

*

Dog Hørup var ingenlunde ked af, at Berg brød med ham og fjernede ham fra *Morgenbladets* Redaktion, da Berg vilde forsones sig og forenede sig med Bojsen i en ingenlunde unaturlig Alliance. Hørup tænkte straks paa Udgivelsen af et Ugeblad og foreslog dette for sin senere Medredaktør: blot et Sted, hvor Artiklen kunde skrives! Men selv om Ugebladet nok kunde skabes, var det for begge lige saa klart, at et Ugeblad altid var en Dødssejler, og at det kunde bores i Sænk af enhver større Krydser. I den yderste Nød var Ugebladet Galgenfrist. Saa blev *Politiken* skabt i Efteraaret 1884, og dermed lykkedes det lettelig for Hørup at forhindre, at Berg gav de tre Millioner, der maaske havde kunnet stoppe Udstedelsen af Provisoriet i April 1885. At Berg vilde skabe sig bedre Arbejdsvilkaar og hellere kaste tre Millioner i Gabet paa Uhyret end at risikere det Forfatningsbrud, som maatte blive politisk bestemmende for lang Tid, dette var forstaaeligt. Og kun han eynede at

gøre dette. Bojsen havde en Gang brændt Fingrene; han kom der ikke mere; han var svækket ved Angrebene fra Berg og Hørup med vaklende Støtte af Høgsbro og med Holstein-Ledreborg paa Vej til at forlade ham for stedse. Bojsen maatte holde sig langt borte, men han ønskede naturligvis, at Berg skulde besørge det fornødne. Imod var Estrups Vilje, hans Erkendelse af, at Venstre ogsaa under Berg vilde vinde ved at vige straks efter Valgsejren. Og imod var Hørups Vilje. Han vilde forhindre en Overenskomst, der kom ham alt for tidlig, og som forbandt et moderat Venstre i Magtudfoldelse med et tilsyneladende stærkt og dog henvisnende Højre. Og nu havde Hørup faaet sit eget Blad. Hans Magt var stor: højt anset Tale i Folketinget, ikke alene Venstres, men hele Landets ypperste politiske Skribent. Estrups og Hørups Vilje løb sammen, og der kunde ikke blive en ligeartet Styrke hos Berg, hvis Fortid vanskeliggjorde en af ham senere foretaget *Akkord med Uretten*. Han maatte springe fra og dernæst forsøge at blive radikalere end alle andre — hvad i hvert Fald lykkedes ham tilsyneladende i de kommende Aar.

For Hørup var der sket det afgørende, at det moderate Venstre foreløbig var besejret, og Brudet i Befolkning

gen mellem gammelt og nyt gabende. Bojsen var nu for en Tid helt fremme i Frontlinjen og maatte vente ni Aar, inden hans *Forlig* kunde sluttes. Og med Berg kunde der altid skabes Samarbejde. Vælgerne havde forstaaet, at baade Højrestyre (Provisorium) og Militærudgift (Fæstningen) var af det værste. Netop da alt syntes tabt for de andre, der havde frygtet Forfatningsbrudet, triumferede Hørup — indvendigt: hans Vilje til Vælgernes Sindsomvæltning sejrede, og paa dette Grundlag kunde der arbejdes. Men naturligvis imod den blodige Omvæltning var han fuldkommen fjendtlig — den ligger jo aldrig inden for dansk politisk Tanke. Han fandt det opvækkende, at denne Kamp, hvis Afslutning maatte blive de mindre(?) konservatives Sejr over de mere konservatives, skulde koste Menneskeliv — hvad da heller ikke skete. Grev Holstein-Ledreborg sagde senere hen inden for samme Tankegang, at han ikke kunde udholde mere at høre Ordet *Kamp* brugt! Derfor forlod han ogsaa dansk Politik. Og i Overensstemmelse med Hørups Betragtning var det ogsaa, naar paa et Møde mellem Bojsen, Holstein, Hørup og en Fjerde mand denne sidstes Forslag blev antaget om at genoptage Finanslovbehandlingen i Samlingen 1886—1887.

Derved kunde kun Folketinget styrkes: uden Revolution kunde Bevægelsen ikke holdes paa Kogepunktet, men med Provisoriet over Hovedet kunde heller ikke Forliget tilvejebringes i den første Tid.

*

Hørup var saa sikker herpaa, at han, da Estrup lidt senere gjorde Mine til at slippe *Fæstningen*, tænkte sig Muligheden af at fastholde ham paa dette for Højres Politik mest afgørende Punkt. Dog da det kom til Stykket, glippede Estrups Mod: han havde hengivet sig til en Aand, som han ikke atter kunde nedmane. Og til, hvad der skete efter det Bojsen'ske Forlig i 1894, blev Hørup nærmest en fornøjet Tilskuer. Han saa de latterlige Højreministerier — Reetz-Thott, Hørring, Sehested — efterhaanden forsvinde og spottede dem hjerteligt. Da Højre var brudt sammen indefra ved Grey Mogens Frijs' og de Frikonservatives Frafald, var Systemskiftet givet lidt før eller senere.

*

Da det kom i 1901, var Hørup en syg Mand, ikke mismodig, men mere nedbrudt end han vidste. Han havde sat sig til Rette i Tilværelsen med en bred Skepsis og en ret smilende Tilfredshed. Politik interesserede ham, men optog han ikke lidenskabeligt.

Han vilde med rolig Kulde se de andre, J. C. Christensen og Alberti og Deuntzer, stige til Vejrs, og han havde ikke den ringeste Lyst til selv at blive Minister med Uniform og Ekscellencetitel, og da — utroligt at melde! — det første Venstreministerium ikke først og fremmest beregnedes paa hans Meddelagtighed, smilede han det underfundigste og mest fornøjede Smil. Da han alligevel blev tvunget ind, var hans første Tanke, udtrykt nøjagtigt tre Timer efter Udnævnelsen: Hvorledes slipper jeg bort igen, hvad skal jeg *gaa paa*? Og man kan for saa vidt sige, at Døden kom som en Befrielse for ham. Han havde levet sit Liv til Ende og vilde næppe formaet at genoptage sin Manddomsgerning under helt andre Vilkaar med et ødelagt Højre, som han havde besejret aandeligt og politisk, og med et Venstredet frydede sig ved Regeringsmagten og maatte opretholde denne, som han aldrig havde eftertragtet. Han vilde noget større.

Naaede han dette? Maaske. Hørup har selv angivet som Formaal for sin Politik at skabe et *andet Danmark*, om Estrup bliver siddende eller falder, sagde han, er ligegyldigt; blot sa han, hvis han vedvarer helt ind i det tyvende Aarhundrede, ser et andet Danmark for sig end det, over hvilke

han satte sig til Rette. Dette er Goethe-Fausts store Tankegang:

Paa Friheds Jord et Folk, som virker frit, at dog engang et saadant Syn blev mit! Ja, til det Maal jeg helt mig hen har givet: kun den fortjener Friheden og Livet, som dagligt dem erobre maa.

Hørup tænkte saa at sige aldrig uden for Danmark, han satte heller aldrig sin Fod uden for Landet, besøgte aldrig nogle af de store Hovedsteder, aldrig skønne fremmede Egne, saa aldrig Italiens eller Ægyptens Herlighed, indaadede aldrig Rivierraens rene Solskinsluft. Engang var Planen lagt, og en gammel Ven skulde været Rejsemarskal blot til Paris, saa glippede Modet eller Lysten i sidste Øjeblik. Og han vilde maaske aldrig følt sig tilpas dér, hvor Sproget var ham besværligt. Dog nogen Begrænsning bor der i denne Flugt fra det Fremmede ind mod sit eget Selv. Indesluttet var han altid, ene med sig selv. Som Hærfører en *Slag-Tænk*er, en Virkeligheds-Drømmer. Hans Aand var fri, men dens Vingefang naaede næppe vidt. Dog, hans Sind var dybt, med en dansk Indsøs Kildevældsdybde.

Edvard Brandes.